

УДК 339.37:330.341.4(477)
JEL L81

С. О. Іщук

доктор економічних наук, професор, завідувач відділу розвитку
виробничої сфери регіону та інвестицій
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: iso.ird@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3698-9039>

Л. Й. Созанський

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: ls.ird2@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7854-3310>

**ДИНАМІКА СТРУКТУРНИХ ЗМІН У РОЗДРІБНОМУ ТОВАРООБОРОТІ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**

Окреслено ключові тенденції розвитку торгівлі в регіонах України на підставі аналізу динаміки індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту упродовж 2012-2017 рр. Оцінено структурні зміни у роздрібному товарообороті у розрізі продовольчих і непродовольчих товарів. Побудовано регіональну структуру роздрібного товарообороту (за його обсягами у вартісному виразі) та визначено вагомість торгівлі у ВДВ. Розраховано частку імпорту в роздрібному товарообороті регіонів України.

Ключові слова: індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту, структура, продовольчі і непродовольчі товари, торгівля, частка імпорту у роздрібному товарообороті.

Ishchuk S., Sozansky L. THE DYNAMICS OF STRUCTURAL CHANGES IN RECTANGULAR WAREHOUSES OF UKRAINE REGIONS

A trade, along with industry and agriculture, is among the main types of economic activity in Ukraine, with one of the largest shares in gross value added – 15.7 per cent in 2016 (vs. 16.9 in 2014). The key indicator of the development of trade is the index of the physical volume of the retail trade. It indirectly reflects the purchasing power of the population, the level of supply and demand balance for consumer goods by price and quantitative parameters, the socio-economic situation of the country or the regions. The latter proves the role of trade as a socially important segment of the national economy. The purpose of the article is to assess the dynamics of development indicators and structure of retail commodity circulation in Ukraine in the context of food and non-food products and their origin. As the dynamics of the index of physical volume of retail trade turnover showed, in 2017, the trade grew in Ukraine after its fall in 2012-2015 as a result of the influence of monetary and non-monetary factors. The positive value of the index of physical volume of retail trade turnover was reached in 20 regions vs. none in 2015. There were changes in the structure of retail turnover. The predominance of growth in the sales of food products for non-food products in 2017 was recorded in 11 regions vs. two in 2016 and 23 in 2014. In the regional structure of Ukraine's retail trade turnover (in terms of value terms), in 2017 the highest shares were occupied by Dnipropetrovsk (11.0 per cent), Kharkiv (9.86%) and Odesa (9.56%) regions. There was a reduction in the weight of trade in the national economy – its share in gross value added in 2016 amounted to 15.7 per cent vs. 16.7 in 2012. The decrease in indicator occurred in twenty two regions, of which the most significant (more than 5 percentage points, pp.) – in Donetsk, Transcarpathian, Lugansk and Lviv. Ukraine is characterized by the tendency towards the constant increase in the share of imports in the retail trade turnover. During 2005-2017 the growth of this indicator amounted to 18.2 pp., in particular, food products – 8.7 pp. and nonfood – 25.0 pp. Among the regions in 2017, the highest share (more than 50 per cent) of the share of imports in the retail trade turnover was in the Vinnytsia and Odesa regions, while the lowest (more than 40%) was in Sumy, Chernihiv and Kirovograd regions. The further author's research will be devoted to further analysis of the trends and the search for the effective mechanisms for the implementation of the state policy of import substitution.

Keywords: index of physical volume of retail commodity turnover, structure, food and non-food products, trade, share of imports in retail trade turnover.

Постановка проблеми. Торгівля (оптова та роздрібна), як промисловість і сільське господарство, належить до основних видів економічної діяльності в Україні, займаючи одну з найбільших часток у ВДВ –

15,7% у 2016 р. (проти 16,9% у 2014-му). Ключовим індикатором розвитку торгівлі є індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту, який характеризує вплив зміни обсягу продажу товарів на динаміку товарообігу. Цей показник опосередковано відображає купівельну спроможність населення, рівень збалансування попиту та пропозиції на споживчі товари за ціновими і кількісними параметрами, а отже, соціально-економічне становище країни чи окремих регіонів. Останнє доводить роль торгівлі як суспільно важливого сегмента національної економіки.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню різних аспектів функціонування торгівлі в Україні присвячено чимало наукових праць. Так, проблеми і перспективи розвитку внутрішнього товарного ринку, зокрема споживчого, всебічно висвітлено в [1-3]. Проблематика розвитку роздрібної торгівлі в сільській місцевості ґрунтовно опрацьована в [4]. Питання формування роздрібного товарообороту підприємств України висвітлено в [5]. Водночас

актуальною залишається аналітична діагностика роздрібного товарообороту на регіональному рівні.

Метою статті є оцінювання динаміки показників розвитку та структури роздрібного товарообороту в регіонах України у розрізі продовольчих і непродовольчих товарів та їх походження.

Основні результати дослідження. Упродовж 2012-2015 рр. унаслідок впливу монетарних і немонетарних чинників значення індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту в Україні стрімко знизилось (з 112,3% у 2012 р. до 80,2% у 2015-му) (рис. 1). Однак у подальшому завдяки відновленню росту національної економіки (зокрема, промисловості, будівництва, сфери послуг) і соціальної сфери (підвищення мінімальної та середньої заробітної плати) було досягнуто значення індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту рівня 2013 р. Це є свідченням того, що Україні вдалось подолати падіння і відновити тенденцію росту соціально-економічного розвитку.

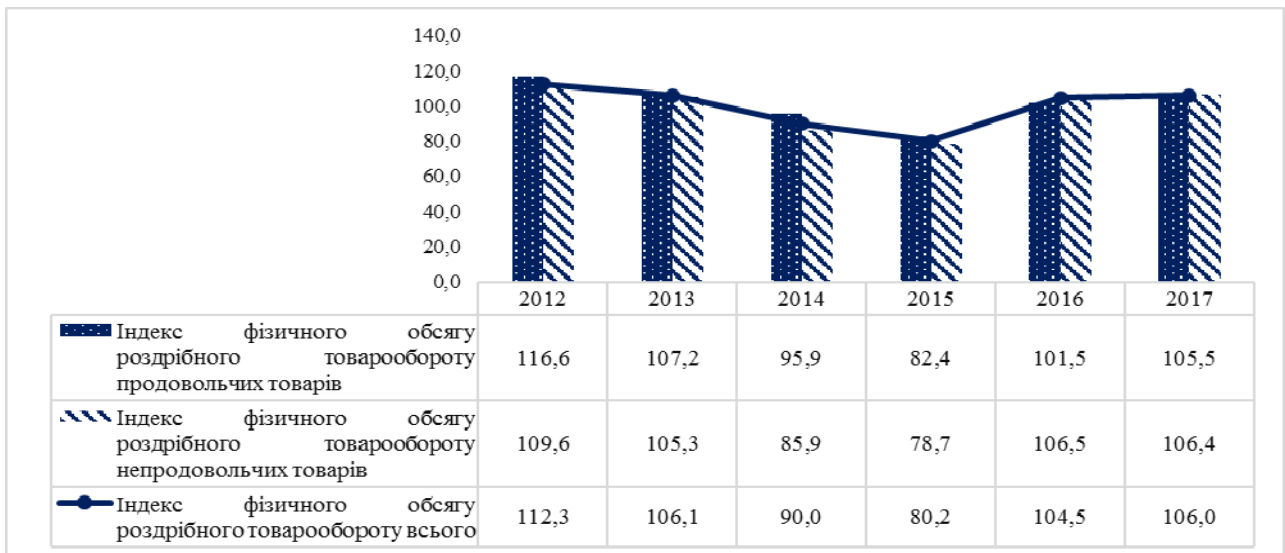

Рис. 1. Індеси фізичного обсягу роздрібного товарообороту в Україні, %

Розраховано за даними [6].

Відновлення росту торгівлі відбулося у більшості регіонів України. Так, у 2017 р. позитивного індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту досягнуто у 20-ти областях (проти жодної у 2015-му) (табл. 1). Високого значення цього показника (>105%) вдалось досягти у Львівській, Полтавській, Закарпатській, Київській, Сумській, Одеській, Дніпропетровській, Житомирській, Вінницькій, Івано-Франківській, Харківській, Черкаській і Миколаївській областях.

Зміна фізичного обсягу товарообороту відбувалась під впливом зміни фізичного обсягу товарообороту як продовольчих, так і непродовольчих товарів. Динаміка останніх мала більшу амплітуду коливань.

Так, у 2015 р. спостерігалось більше зниження індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту непродовольчих товарів, аніж продовольчих – 78,7% проти 80,2%, а у 2017-му, навпаки, вище зростання – 106,4% проти 105,5%.

Поряд зі зміною динаміки фізичного обсягу роздрібного товарообороту відбувались зміни і в його структурі. Так, частка непродовольчих товарів у роздрібному товарообороті України у 2012 р. і 2015 р. знижувалась, тоді як у 2016-2017 рр. – зростала (рис. 2).

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Таблиця 1

Індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту регіонів України, %

Область	Всього				Продовольчі товари				Непродовольчі товари			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Вінницька	94,6	85,4	106,4	105,9	102,3	93,3	103,1	105,9	91,1	81,6	108,1	103,8
Волинська	91,7	88,0	94,2	84,1	100,6	91,1	102,3	84,1	88,2	86,8	90,9	78,4
Дніпропетровська	95,9	77,3	99,2	106,2	103,5	80,9	97,1	106,2	90,0	74,4	101,0	103,6
Донецька	60,9	37,9	94,2	102,9	70,0	42,0	89,6	102,9	54,2	34,1	99,6	108,9
Житомирська	97,8	84,2	100,3	106,2	105,7	84,1	97,8	106,2	92,5	84,2	102,0	106,5
Закарпатська	96,7	90,1	101,2	109,0	103,9	97,0	106,7	109,0	93,6	87,1	98,5	109,3
Запорізька	95,6	79,0	104,8	103,8	107,8	80,2	99,7	103,8	86,2	77,9	109,3	102,7
Івано-Франківська	99,5	82,9	100,9	105,4	98,4	85,2	96,5	105,4	100,2	81,7	103,4	108,8
Київська	94,3	90,9	108,6	107,2	106,7	96,0	107,7	107,2	87,7	87,9	109,2	102,2
Кіровоградська	97,5	80,8	106,3	104,0	103,2	88,3	102,9	104,0	93,1	75,1	109,3	103,5
Луганська	43,1	29,7	104,5	98,8	48,5	33,5	91,8	98,8	38,5	25,8	121,6	105,3
Львівська	99,1	88,9	105,9	111,8	100,3	92,0	102,1	111,8	98,3	87,3	108,0	113,6
Миколаївська	93,4	82,0	106,4	105,0	102,5	88,7	100,2	105,0	87,8	77,5	111,2	101,0
Одеська	90,7	84,1	108,1	106,5	92,8	82,6	107,2	106,5	89,2	85,1	108,7	106,0
Полтавська	92,5	80,3	104,1	109,7	96,3	87,0	98,6	109,7	90,3	76,6	107,6	112,0
Рівненська	101,8	83,1	95,2	97,6	103,3	87,8	94,0	97,6	101,0	80,9	95,9	100,0
Сумська	99,4	83,6	104,7	106,8	105,2	83,1	99,6	106,8	94,8	83,9	109,0	104,8
Тернопільська	100,3	87,5	100,4	96,5	102,2	86,8	98,7	96,5	99,1	87,9	101,5	97,4
Харківська	97,8	81,2	103,4	105,4	107,7	84,5	100,0	105,4	90,4	78,5	106,3	104,8
Херсонська	96,3	84,0	104,9	104,6	114,9	85,5	100,6	104,6	87,4	83,2	107,5	104,0
Хмельницька	94,2	83,4	105,8	104,9	101,8	86,8	102,2	104,9	90,9	81,9	107,4	108,0
Черкаська	94,8	83,7	102,2	105,2	99,9	86,0	100,8	105,2	91,6	82,4	103,1	108,2
Чернівецька	100,8	86,5	98,2	102,6	114,2	90,0	97,4	102,6	94,1	84,6	98,7	106,6
Чернігівська	98,1	81,8	102,5	104,1	99,9	87,0	97,4	104,1	96,5	77,5	107,4	104,6

Розраховано за даними [6].

Рис. 2. Структура роздрібного товарообороту України, %

Розраховано за даними [6].

Структура роздрібного товарообороту є одним з індикаторів соціально-економічного становища населення (з позиції купівельної спроможності). Що нижча частка продовольчих товарів у роздрібному товарообороті, то вища купівельна спроможність населення, і навпаки. Переважання росту реалізації продовольчих товарів над непродовольчими у 2017 р. зафіксовано в 11-ти областях проти двох у 2016-му і 23-х у 2014-му. З цього випливає, що у 2016 р. купівельна спроможність і соціально-економічне середовище майже в усіх областях відчутно покращились, але у 2017-му знову відбулось деяке погіршення цієї тенденції.

Найменша (<40,0%) частка продовольчих товарів в обсязі роздрібного товарообороту у 2016 р. була у Хмельницькій, Волинській, Рівненській, Івано-Франківській, Львівській, Херсонській, Вінницькій, Закарпатській, Чернівецькій, Полтавській, Тернопільській і Черкаській областях, а найвища – у Донецькій (51,4%) і Луганській (51,5%) областях (табл. 2). Це дає підстави для твердження, що в областях Західного регіону України купівельна спроможність громадян є вищою. Така тенденція спостерігалась упродовж 2005-2012 рр., а у 2014-2016 рр. вона ще більше посилювалась. Ймовірним поясненням цієї ситуації є створення «нових промислових центрів», зростання кількості середніх і

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

великих підприємств з іноземним капіталом у цих трудової міграції, яка у цих областях є порівняно регіонах, а також надходження доходів громадян від вищою.

Таблиця 2

Структура роздрібногo товарообороту в регіонах України, %

Область	Частка продовольчих товарів						Частка непродовольчих товарів					
	2005	2010	2012	2014	2015	2016	2005	2010	2012	2014	2015	2016
Вінницька	41,5	32,0	32,0	32,2	35,2	36,4	58,5	68,0	68,0	67,8	64,8	63,6
Волинська	40,3	30,3	32,9	28,7	29,0	32,6	59,7	69,7	67,1	71,3	71,0	67,4
Дніпропетровська	39,7	40,0	43,1	45,1	47,2	46,7	60,3	60,0	56,9	54,9	52,8	53,3
Донецька	36,3	38,8	42,3	48,1	53,7	51,4	63,7	61,2	57,7	51,9	46,3	48,6
Житомирська	41,0	38,3	42,5	40,5	40,9	40,8	59,0	61,7	57,5	59,5	59,1	59,2
Закарпатська	37,8	32,0	30,4	29,8	32,8	36,4	62,2	68,0	69,6	70,2	67,2	63,6
Запорізька	35,2	39,3	43,9	46,5	47,4	46,0	64,8	60,7	56,1	53,5	52,6	54,0
Івано-Франківська	31,0	32,4	37,3	34,9	36,0	35,4	69,0	67,6	62,7	65,1	64,0	64,6
Київська	38,0	32,8	36,3	36,6	38,8	40,2	62,0	67,2	63,7	63,4	61,2	59,8
Кіровоградська	42,3	44,5	43,9	43,0	47,1	47,1	57,7	55,5	56,1	57,0	52,9	52,9
Луганська	41,5	38,9	44,7	50,2	57,5	51,5	58,5	61,1	55,3	49,8	42,5	48,5
Львівська	38,7	41,6	40,2	35,0	36,3	35,7	61,3	58,4	59,8	65,0	63,7	64,3
Миколаївська	32,6	33,8	39,6	39,8	43,3	41,8	67,4	66,2	60,4	60,2	56,7	58,2
Одеська	41,7	36,4	38,5	39,4	39,4	40,0	58,3	63,6	61,5	60,6	60,6	60,0
Полтавська	40,0	34,8	37,3	35,8	38,6	38,1	60,0	65,2	62,7	64,2	61,4	61,9
Рівненська	41,4	37,8	38,0	31,8	34,5	35,3	58,6	62,2	62,0	68,2	65,5	64,7
Сумська	44,0	43,8	45,4	45,2	45,6	44,9	56,0	56,2	54,6	54,8	54,4	55,1
Тернопільська	44,4	40,8	40,1	37,0	37,1	38,3	55,6	59,2	59,9	63,0	62,9	61,7
Харківська	44,3	43,0	43,9	45,2	46,4	45,4	55,7	57,0	56,1	54,8	53,6	54,6
Херсонська	31,1	31,8	32,3	35,8	36,6	36,4	68,9	68,2	67,7	64,2	63,4	63,6
Хмельницька	30,5	32,4	30,9	29,6	30,9	31,5	69,5	67,6	69,1	70,4	69,1	68,5
Черкаська	37,0	35,5	39,1	37,5	38,8	39,7	63,0	64,5	60,9	62,5	61,2	60,3
Чернівецька	36,1	32,8	34,1	35,2	36,5	37,8	63,9	67,2	65,9	64,8	63,5	62,2
Чернігівська	49,0	46,8	48,3	45,6	48,7	47,8	51,0	53,2	51,7	54,4	51,3	52,2

Розраховано за даними [6].

У регіональній структурі роздрібногo товарообороту України (за обсягами у вартісному виразі) у 2017 р. найвищі частки займали Дніпропетровська (11,0%), Харківська (9,86%) і Одеська (9,56%) області, а у 2012-му до їх числа входила ще Донецька область (табл. 3). У цій

Таблиця 3

Регіональна структура роздрібногo товарообороту України, %

Область	2012	2017	Абсолютне відхилення (+/-)
Вінницька	3,45	3,20	-0,25
Волинська	2,42	2,33	-0,09
Дніпропетровська	9,33	11,00	1,67
Донецька	12,56	3,42	-9,14
Житомирська	2,58	3,04	0,46
Закарпатська	2,47	2,78	0,31
Запорізька	5,23	5,51	0,28
Івано-Франківська	3,07	2,94	-0,14
Київська	4,80	8,37	3,57
Кіровоградська	2,08	2,34	0,27
Луганська	5,28	0,88	-4,4
Львівська	5,51	7,88	2,37

Наслідком структурних змін і нестабільної динаміки роздрібногo товарообороту, а також підвищення рівня функціонування інших ВЕД, передусім промисловості і сільськогo господарства, стало зменшення вагомості торгівлі в національній економіці – її частка у ВДВ України у 2016 р. становила 15,7% проти 16,7% у 2012-му. Зниження

структурі зросли частки 17-ти областей, з них найбільше – Київської (на 3,57 в. п.) і Львівської (на 2,37 в. п.). Водночас найсуттєвіше зменшилися частки Донецької (на 9,14 в. п.) і Луганської (на 4,4 в. п.) областей.

Продовження табл. 3

Область	2012	2017	Абсолютне відхилення (+/-)
Миколаївська	3,05	2,97	-0,08
Одеська	7,62	9,56	1,94
Полтавська	3,24	3,92	0,68
Рівненська	2,22	2,27	0,05
Сумська	2,27	2,49	0,21
Тернопільська	2,02	1,77	-0,25
Харківська	8,59	9,86	1,27
Херсонська	2,54	2,94	0,39
Хмельницька	2,78	3,09	0,31
Черкаська	2,96	2,98	0,03
Чернівецька	1,71	2,06	0,35
Чернігівська	2,22	2,40	0,18
Всього за регіонами	100,00	100,00	x

Розраховано за даними [6].

значень цього показника відбулось у 22-х областях (табл. 4). Найсуттєвіше зменшення частки торгівлі у ВДВ економіки відбулось у Донецькій (на 6,1 в. п.), Закарпатській (на 5,7 в. п.), Луганській (на 5,7 в. п.) і Львівській (на 5,1 в. п.) областях. Натомість обсяг ВДВ торгівлі у 2016 р., порівняно з 2012-м, зріс в усіх областях, окрім Донецької і Луганської. У підсумку, у

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

2016 р. оптова та роздрібна торгівля залишилась профільним ВЕД (тобто займала найбільшу частку у ВДВ регіону, порівняно з іншими ВЕД) лише в

Одеській області, тоді як у 2012-му вона домінувала також і в Київській області.

Таблиця 4

Частка оптової та роздрібно торгівлі у ВДВ регіонів України, %

Регіон	2012	2013	2014	2015	2016	Абсолютне відхилення (+/-)				
						2013-2012	2014-2013	2015-2014	2016-2015	2016-2012
Україна	16,7	16,7	16,9	16,2	15,7	0,0	0,2	-0,7	-0,5	-1,0
Вінницька	10,8	10,3	9,5	9,8	8,6	-0,5	-0,8	0,3	-1,2	-2,2
Волинська	15,3	16,1	19,0	17,3	15,7	0,8	2,9	-1,7	-1,6	0,4
Дніпропетровська	12,9	12,9	12,4	12,1	10,9	0,0	-0,5	-0,3	-1,2	-2,0
Донецька	16,2	16,8	11,8	9,3	10,1	0,6	-5,0	-2,5	0,8	-6,1
Житомирська	10,6	10,7	10,5	9,7	10,5	0,1	-0,2	-0,8	0,8	-0,1
Закарпатська	17,4	15,9	17,7	14,8	11,7	-1,5	1,8	-2,9	-3,1	-5,7
Запорізька	11,6	12,0	12,1	10,9	10,4	0,4	0,1	-1,2	-0,5	-1,2
Івано-Франківська	13,7	14,9	15,3	14,6	13,6	1,2	0,4	-0,7	-1,0	-0,1
Київська	18,6	20,9	20,4	18,1	15,4	2,3	-0,5	-2,3	-2,7	-3,2
Кіровоградська	11,5	11,9	11,1	8,2	8,3	0,4	-0,8	-2,9	0,1	-3,2
Луганська	10,5	10,6	8,2	5,0	4,8	0,1	-2,4	-3,2	-0,2	-5,7
Львівська	17,7	16,7	18,1	15,4	12,6	-1,0	1,4	-2,7	-2,8	-5,1
Миколаївська	12,9	12,9	13,9	12,9	11,5	0,0	1,0	-1,0	-1,4	-1,4
Одеська	14,9	15,4	14,7	13,4	13,3	0,5	-0,7	-1,3	-0,1	-1,6
Полтавська	8,0	8,1	7,2	6,4	6,4	0,1	-0,9	-0,8	0,0	-1,6
Рівненська	11,1	11,4	19,6	15,3	13,7	0,3	8,2	-4,3	-1,6	2,6
Сумська	15,0	14,6	13,4	11,5	11,2	-0,4	-1,2	-1,9	-0,3	-3,8
Тернопільська	12,3	12,8	12,1	11,5	10,8	0,5	-0,7	-0,6	-0,7	-1,5
Харківська	15,3	14,0	12,7	12,9	11,7	-1,3	-1,3	0,2	-1,2	-3,6
Херсонська	12,1	11,6	11,2	9,9	9,4	-0,5	-0,4	-1,3	-0,5	-2,7
Хмельницька	10,0	10,2	11,3	10,1	9,3	0,2	1,1	-1,2	-0,8	-0,7
Черкаська	12,8	12,1	11,3	11,5	11,3	-0,7	-0,8	0,2	-0,2	-1,5
Чернівецька	12,2	12,2	11,8	10,7	10,7	0,0	-0,4	-1,1	0,0	-1,5
Чернігівська	11,0	11,1	10,7	9,9	9,5	0,1	-0,4	-0,8	-0,4	-1,5

Розраховано за даними [6].

Одним з ключових індикаторів рівня розвитку і потенціалу переробної промисловості країни є *структура роздрібно торгівлі* за походженням товарів. Для України характерна тенденція до постійного зростання частки імпорту у роздрібно торгівлі (рис. 3). Так, упродовж 2005-2017 рр. зростання цього показника склало загалом 18,2 в. п., зокрема продовольчих товарів – 8,7 в. п., а непродовольчих – 25,0 в. п. Винятком був 2009 р., коли частка імпорту у роздрібно торгівлі (унаслідок девальвації національної валюти під впливом світової фінансової кризи) знизилась на 4,3 в. п., зокрема непродовольчих товарів – на 3,5 в. п., тоді як продовольчих лише на 0,2 в. п. Останнє свідчить про низьку еластичність попиту за ціною на імпортовані продукти в Україні. Незначне зменшення імпортової складової у роздрібно торгівлі спостерігалось і у 2015-2016 рр., причиною чого було передусім погіршення купівельної спроможності населення.

Серед регіонів України у 2017 р. найвище значення (>50%) частки імпорту у роздрібно торгівлі було у Вінницькій і Одеській областях, а найнижче (<40%) – у Сумській, Чернігівській і Кіровоградській (табл. 5). Упродовж 2012-2017 рр. найбільше зростання цього показника відбулось у Черкаській (на 14,0 в. п.), Житомирській (на 11,9 в.

п.), Миколаївській (на 10,9 в. п.), Вінницькій (на 10,8 в. п.), Тернопільській (на 10,3 в. п.) і Херсонській (на 10,1 в. п.). Водночас у Луганській, Донецькій, Івано-Франківській і Закарпатській областях частка імпорту у роздрібно торгівлі зросла менше, аніж на 3 в. п.

Найбільше імпортованих *продовольчих товарів* споживається в регіонах з високим рівнем доходів населення – Київській, Дніпропетровській, Одеській, Харківській і Запорізькій областях. Натомість у традиційно «аграрних» регіонах (Вінницькій, Кіровоградській, Тернопільській і Хмельницькій областях) частка імпорту у роздрібно торгівлі продовольчих товарів є закономірно низькою. В Івано-Франківській області значення цього показника упродовж 2012-2017 рр. було стабільно найменшим серед регіонів України. Структура роздрібно торгівлі продовольчих товарів у напрямі збільшення у ній частки імпортованих товарів найбільше змінилась (на понад 7 в. п.) у Черкаській, Вінницькій, Рівненській і Сумській областях. Натомість у Хмельницькій і Одеській областях частка імпорту в названій структурі у 2017 р., порівняно з 2012-м, зменшилась на 1,8 в. п. і 1,3 в. п. відповідно.

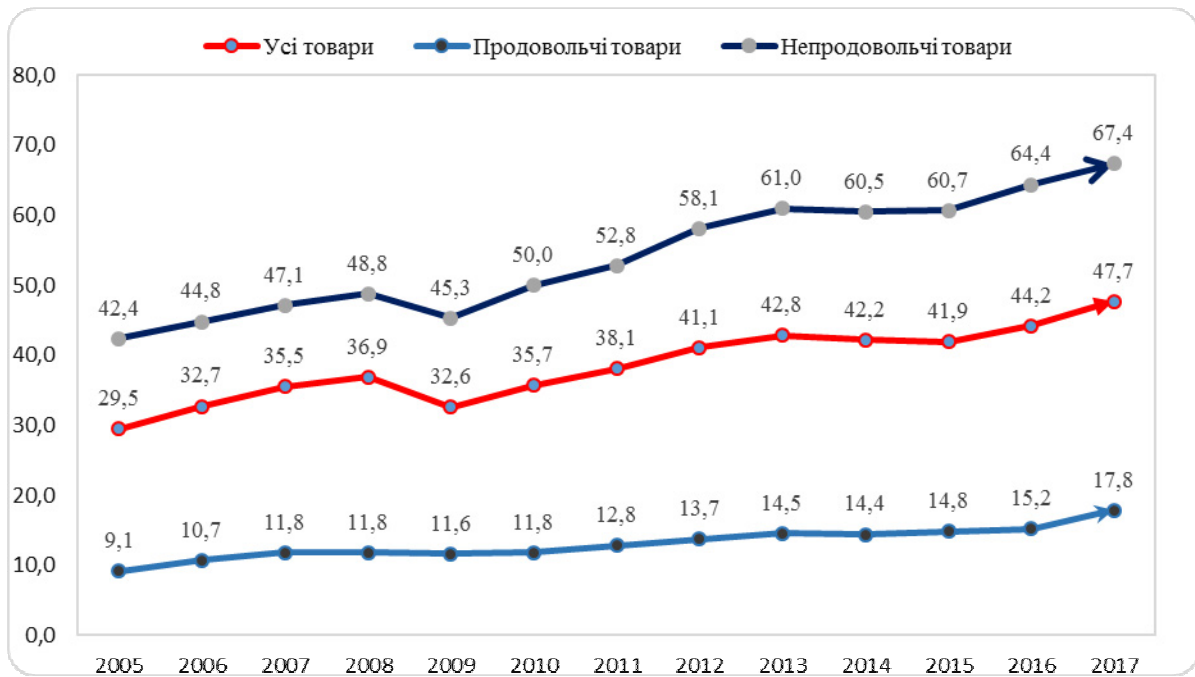

Рис. 3. Частка імпорту у роздрібному товарообороті України, %

Розраховано за даними [6].

Таблиця 5

Частка імпорту у роздрібному товарообороті регіонів України, %

Область	Всього				Продовольчі товари				Непродовольчі товари			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Вінницька	42,6	42,9	45,0	52,7	9,1	9,5	10,1	15,1	58,4	61,1	65,0	73,0
Волинська	44,4	48,2	46,4	43,6	11,9	11,7	11,2	15,4	57,5	63,1	63,4	58,6
Дніпропетровська	39,2	38,2	41,0	43,6	16,0	15,1	15,6	16,3	58,2	58,8	63,3	69,4
Донецька	39,9	32,0	35,9	42,4	13,5	12,5	12,5	15,6	64,3	54,6	60,6	65,1
Житомирська	32,4	34,5	36,5	40,9	8,7	9,1	10,5	11,9	48,5	52,1	54,4	59,4
Закарпатська	43,0	40,6	40,7	48,0	11,6	11,1	12	17,2	56,3	55,0	57,1	60,1
Запорізька	32,2	33,2	35,1	40,4	12,5	13,1	13,8	15,8	49,4	51,3	53,2	61,1
Івано-Франківська	32,3	33,8	35,4	40,0	6,7	6,8	7,7	9,8	46,1	49,0	50,5	52,3
Київська	45,4	43,7	46,6	46,7	18,9	20,6	20,0	20,8	60,8	58,4	64,4	65,1
Кіровоградська	28,9	29,2	30,1	33,7	9,2	9,6	10,0	12,2	43,9	46,6	48,0	51,3
Луганська	39,6	33,3	36,6	41,1	13,3	13,2	13,5	16,9	66,1	60,4	61,1	63,0
Львівська	42,4	39,8	44,7	46,7	11,4	12,7	13,4	15,4	59,1	55,3	62,1	63,3
Миколаївська	39,0	36,1	36,5	42,2	12,7	11,8	12,0	16,1	56,4	54,6	54,1	59,4
Одеська	47,7	49,2	50,8	50,2	16,2	15,7	15,2	16,2	68,1	71,0	74,5	71,6
Полтавська	36,8	36,0	39,5	44,9	11,7	11,9	11,8	14,7	50,8	51,2	56,6	60,2
Рівненська	43,1	41,0	41,3	46,7	12,5	14,1	12,2	17,7	57,4	55,2	57,2	59,4
Сумська	31,2	31,4	33,2	38,0	10,5	10,7	11,5	15,3	48,4	48,7	51,0	52,9
Тернопільська	39,9	42,2	41,5	48,5	8,8	8,9	9,8	13,5	58,2	61,8	61,1	65,0
Харківська	42,3	42,0	44,5	48,0	13,6	14,3	14,6	17,3	65,9	66,0	69,4	73,3
Херсонська	40,2	41,0	40,1	46,2	12,0	11,9	12,5	15,2	55,9	57,8	55,9	61,8
Хмельницька	36,6	35,6	37,6	43,0	8,0	8,1	9,5	10,7	48,6	47,9	50,5	54,2
Черкаська	30,6	32,4	34,4	42,7	10,8	11,8	11,8	16,7	42,5	45,4	49,2	57,0
Чернівецька	33,1	30,4	32,6	43,2	11,3	10,8	10,7	19,6	45,0	41,8	45,9	50,5
Чернігівська	33,7	33,0	32,5	37,2	10,5	11,2	11,8	13,7	53,1	53,6	51,6	58,6

Розраховано за даними [6].

Частка імпорту у роздрібному товарообороті *непродовольчих товарів* у 2017 р. становила від 50,5% у Чернівецькій області до 73,3% у Харківській. Упродовж аналізованого періоду в усіх регіонах України (окрім Івано-Франківської і Луганської областей) відбулось зростання значень цього показника, а найбільше у Вінницькій (на 16,3 в. п.), Черкаській (на 16,2 в. п.), Житомирській (на 15,7 в.

п.), Миколаївській (на 15,5 в. п.), Херсонській (на 14,3 в. п.) і Миколаївській (на 13,8 в. п.) областях.

Висновки. Підсумовуючи, можна стверджувати, що динаміка і структура роздрібного товарообороту в регіонах України упродовж 2012-2017 рр. відображала вплив макроекономічних (динаміки ВРП, інфляції, обмінного курсу) та ендогенних (структури економіки, джерел доходів населення) чинників

соціально-економічного розвитку. Так, зниження індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту в Україні у 2012-2015 рр. стало наслідком девальвації гривні, а відтак спричинило зниження купівельної спроможності потенційних споживачів продукції, підтвердженням чого є зростання частки продовольчих товарів у роздрібному товарообороті країни у 2015 р. Економічна стабілізація та зниження рівня інфляції у 2016-2017 рр., поряд зі зростанням інших ВЕД, сприяли покращенню соціально-економічного становища регіонів, індикатором якого стало збільшення індексу фізичного обсягу роздрібно торгівлі та частки у ній непродовольчих товарів.

Водночас висока частка імпорту в роздрібному товарообороті, яка має тенденцію до зростання, вимагає спрямування політики імпортозаміщення на посилення орієнтації певних категорій промислових виробництв в Україні (конкурентних передусім за ціновими параметрами) на задоволення потреб внутрішнього ринку як у споживчих товарах для населення, так і продукції промислового призначення (товарів проміжного споживання). Останнє, зокрема, передбачає імпортозаміщення сировини, матеріалів та технологій, необхідних для виробництва продукції машинобудування і легкої промисловості. Аналітичному обґрунтуванню напрямів і пошуку дієвих механізмів реалізації державної політики імпортозаміщення будуть присвячені подальші авторські дослідження.

Список використаних джерел

- 1 Апопій В. В., Балабан П. Ю. (ред.), Копич І. М., Нестуля О. О. та ін. *Внутрішня торгівля України: проблеми і перспективи розвитку*: монографія. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 565 с.
- 2 Лагутін В. Д. (ред.), Уманців Ю. М., Герасименко А. Г. та ін. *Внутрішній ринок і торгівля України: структурно-інституціональна трансформація*: монографія. Київ: КНТЕУ, 2015. 432 с.
- 3 Уманців Ю. М., Катран М. В. Розвиток внутрішнього ринку споживчих товарів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2017. № 8. С. 271-275.
- 4 Попадинець Н. М. Основні тенденції та перспективи розвитку роздрібно торгівлі в сільській місцевості. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*: зб. наук. пр. 2016. Вип. 1(117). С. 16-19.

5 Пугачевська К. Й. Роздрібний товарооборот підприємств України: тенденції та проблеми. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 2. С. 106-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2016_2_20

6 Внутрішня торгівля. *Державна служба статистики України*: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References

- 1 Apopi, V. V., Balaban, P. Yu. (Eds.), Kopych, I. M., & Nestulya, O. O., et al. (2014). *Vnutrishnya torhivlya Ukrayiny: problemy i perspektyvy rozvytku* [Domestic trade of Ukraine: problems and prospects of development]. Lviv: New World-2000. [in Ukrainian].
- 2 Lahutin, V. D. (Ed.), Umantsiv, Yu. M., & Herasymenko, A. H., et al. (2015). *Vnutrishniy rynok i torhivlya Ukrayiny: strukturno-instytutsional'na transformatsiya* [Domestic market and trade of Ukraine: structural and institutional transformation]. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics. [in Ukrainian].
- 3 Umantsiv, Yu. M., & Katran, M. V. (2017). *Rozvytok vnutrishn'oho rynku spozhyvchykh tovariv v Ukrayini* [Development of the domestic consumer goods market in Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, 8, 271-275. [in Ukrainian].
- 4 Popadynets, N. M. (2016). *Osnovni tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku rozdrubnoyi torhivli v sil's'kiy mistsevosti* [Main trends and prospects for retail development in rural areas]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny* [Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine]: Vol. 117(1) (pp. 16-19). [in Ukrainian].
- 5 Puhachevska, K. Yo. (2016). *Rozdrubnyy tovarooborot pidpryyemstv Ukrayiny: tendentsiyi ta problemy* [Retail trade turnover of Ukrainian enterprises: trends and problems]. In *Naukovyy visnyk Mukachivs'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomika* [Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series: Economy]: Vol. 2 (pp. 106-112). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2016_2_20 [in Ukrainian].
- 6 *Vnutrishnya torhivlya* [Domestic trade] (2017). *State Statistics Service of Ukraine*: Website. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

Надійшло 18.10.2018 р.